

Slowenski dom

Ste. 196

V Ljubljani, v petek, 28. avgusta 1936

Leta 1.

Irun in San Sebastian še nista padla - Bilanca rdeče justice v Madridu:

V treh dneh 1200 ustreljenih v zaporu

Berlin, 28. avg. o. List »Berliner Nachtausgaber« prinaša od svojega posebnega dopisnika strahovito poročila o krutih in brezobzirnih pobojih ujetnikov v madridskih ječah. Po poročilu tega dopisnika rdeča milica vrši eksekucije v množicah. Madridske ječe so polne ljudi iz vrst španskega plemstva, industrije ter odličnih opozicijskih predstavnikov. Vlada je zagotavljala, da bodo vsi ti ujetniki prišli pred izredna sodišča, toda v sredo ponoči je rdeča milica nenadno vdrla v ječe ter začela iz njih izganjati jetnike. Na dvoriščih jetniške so jih oddelki milice s strojnimi puškami postrelili. Ko je angleški poslanik v Madridu izvedel za to ravnanje, je vprašal v zunanem ministrstvu, kako razlagajo ta dejanja vladni krogi. Tu so mu pa odgovorili, da so bili vsi eksekutirani ujetniki obsojeni po izreku posebnega sodišča. To posebno sodišče posluje, kakor je videti, z doslej neznanom nagljo, saj je bilo od srede do danes obsojenih in ustreljenih nič manj kakor 1200 oseb. Med žrtvami je veliko znanih osebnosti iz političnega, gospodarskega ter zlasti iz kulturnega življenja današnje Španije.

Pred vojaškim sodiščem se vrši proces proti 24 častnikom kolesarskega bataljona iz Henaresa. »Frente Popular«, ki izhaja v San Sebastianu, poroča, da je vojaško sodišče v San Sebastianu obsodilo na smrt pred kratkim ujeta častnika generala Muslerja in podpolkovnika Baselga. Smrtno obsodo so izvršili davi z ustrelitvijo v tankajšnji kaznilnici.

Isti list poroča iz Madrida, da so tam ustrelili več oficirjev.

Iz pekla pred Irunom

Hendaye, 28. avg. AA. (DNB.) Včeraj so se ves dan nadaljevali srčiti boji na fronti Irun-Sebastian. Vršili so se z močnim bočnim napadom nacionalistov in v ognju težkih rdečih baterij, ki so zavzele postojanke izmed Fuentaarabijem in Irunom in ki so v sredo začele obstreljevati legijonarske postojanke v okolici mesta. Mnogoštevilne bombe iz nacionalističnih letal na postojanke rdečih so imele ta uspeh, da je ponehato streljanje nasprotnikov.

Na vrhovih okoli Iruna se je ves dopoldan vršilo živahno pehotno streljanje, zlasti strojnico. Napadi se dopoldne niso mogli nadaljevati. Okoli polne je le aistvo spet stopilo v akcijo. Nad Behovijo so se pojavila tri nacionalistična letala. Dolgo so križarila nad sovražnimi postojankami in vrgla mnogo bomb.

Nacionalistične čete si trdovratno prizadevajo, da bi dosegle svoj cilj. Fašisti, karlisti in redne čete prodirajo po pobočju in v dolini. Te čete morajo pasirati več sto metrov odprtega terena, kamor nepr. stano udarjajo granate vladnih čet. Vladne čete so še zmerom zasopane v jarkih na skrajnih točkah vrhov s strojnimi gnezdi na raznih točkah seča in uspešno zavajajo, ker jim je v prid konfiguracija tal. Tanki in strojnice nacionalistov se zdi, da nimajo nobenega učinka. Granate z vladnih postojank so posebno uničevalne, ker jim je odprt ves sektor, ki ga je sovražnik zasedel. Neka hiša, kjer so se vgnezdili nacionalisti, je popolnoma uničena. Tudi vladno letalstvo kaže prav tako veliko živahnost. Neka bomba je padla na francoska tla, vendar ni napravila nobene škode. Od snoči ni nobene posebne spremembe fronte. Danes dopoldne ob 10 je na vladni utis, da so uporniške čete doživle neuspeh. Njihove izgube so zelo velike. Nac. letala so davi letela nad Irunom in vrgla dve ali tri bombe. Ob 10 je neko nac. letalo s tremi motorji letelo nad irunsko pokrajino.

Nacionalisti stavijo vse nade v tujsko legijo.

Za „bolj človeško“ vojskovanje

London, 28. avgusta. AA. (Havas) Današnji londonski jutranjiki se še zmerom bavijo z dogovorom o nevmesavanju v špansko državljansko vojno in se posebno ustavljajo pri Portugalski, ki je prepovedala izvoz orožja. Lisli se bavijo tudi z

Sporazum pri TPD

Ljubljana, 28. avgusta

Včeraj popoldne so se zaključila dvodnevna pogajanja med TPD in zastopniki rudarjev, katera je vodil rudarski glavar g. dr. Močnik. TPD je v nekaterih točkah delavskih zahtev popustila, vendar le delno. Na končno besedilo tega sporazuma so zastopniki delavstva sicer pristali, vendar z omejitvijo, da bodo poprej sporazum predložili vsemu delavstvu na javnih zborovanjih, da ga odobri ali odkloni. Na to je bila pogodba v ponedeljek podpisana. Ker so rudarske organizacije šele 1. avgusta odpovedale staro kolektivno pogodbo, poteče ista šele 1. novembra. Z istim dnem bi stopila v veljavo nova pogodba. Lahko pričakujemo, da delavstvo sicer ne bo izredno navdušeno potrdilo novi pogodbi, vendar bo vzelo na znanje, ker le pomeni v nekaterih točkah izboljšanje njihovega položaja.

Veleturnir v Nottinghamu

Stanje po včerajšnjem kolu je to-le: Capablanca 9 in pol, Botvink 9 (1), Aljehin 9, Fine, Reshevsky 8 in pol, Euwe 8 (1), Flohr 7 (1), Lasker 6 in pol (1), Vidmar 5 in pol (1), Bogoljubov 5 (1), Tartakower 5, Tylor 4 in pol, Aleksander 3 in pol, Thomas 2 in pol (1), Winter 2 (1).

Oslo, 28. avgusta AA. (Stefani) Govori se, da je Trocki zapustil Norveško, neve pa se, kam je odpoval.

inicijativami za akcijo v obeh španskih taborih, da bi se vojevanje vršilo bolj človeško.

»Times« pravi, da je način, kako se je Franciji posrečilo preprečiti krizo v vprašanju nevtralnosti v španski državljanski vojni, vreden vsega priznanja.

»Daily Telegraph« pa pravi, da je glavno to, da ostanejo vse zainteresirane države na isti črti

zastran svojega stališča do španske državljanske vojne.

»Daily Mail« misli, da se ne sme pustiti, da bi izid španske državljanske vojne pomenil nov triumf za komunizem.

»Manchester Guardian« sodi, da bo dokaj težko kaj doseči z akcijo, ki ji je namen humanizirati državljansko vojno na Špankem.

Zaradi sodelovanja Francozov in Sovjetov pri rdečih izjavljajo nacionalisti:

„Besedo usmiljenje smo izbrisali iz svojega slovarja“

Lisabona, 28. avgusta General Quipeo de Llano objavlja, da marksistični tolpmal v San Sebastianu poveljujejo francoski marksisti.

Včeraj so Cadix ponovno bombardirala vladna letala. Ubitih je bilo šest meščanov. Poveljnik Cadixa je objavil, da nasprotniki uporabljajo samo krogle dum-dum. General je rekel, da bodo uporniki zaradi tega izbrisali iz svojega slovarja besedi usmiljenje in amnestija.

Radiopostaja v Burgosu objavlja, da so na francoski meji pri Behoviji ponovno opazili večji transport orožja iz Francije za marksistične čete v Španiji. Ta novica je tem bolj zanimiva zaradi tega, ker so nacionalistične čete šele v ponedeljek v Tolozu ugotovile izvor večje količine francoskega orožja, ki so ga marksistične čete pustile v skrivališčih, predno so pobegnile pred prodirajočimi nacionalisti.

General Quipeo de Llano je po radiu objavil, da so marksisti ustrelili voditelja demokratske stranke Melmuidea Alvareza in znanega politika Albinada. Prav tako je general trdil, da je bil v ječi ubit polkovnik Quintano, ki je bil obsojen na dosmrtno ječo. General je nato protestiral proti bombardiranju odprtih mest. Pri bombardiranju Cordobe je bilo ubitih šest oseb, ranjenih pa jih je bilo 22. Slednjič je general rekel, da so nacionalisti zavzeli sedaj vso Andaluzijo in Estremaduro.

Zadnje vesti izpred Iruna

Hendaye, 28. avgusta. Čete Marokancev so vdrla v predmestje Marino pri San Sebastianu. Snoči so se postojanke legijonarjev nahajale v neposredni bližini Behovije. Se pozno v noč se je slišalo streljanje z bojišč okoli Iruna. Glavno po-

veljstvo upornikov v Valladolidu poroča, da so nacionalistične čete popolnoma obkrožile Malago. Neka vest iz Lacourne trdi, da so čete generala Franca prodre v nekatere ulice Malage in da pozno ponoči še trajajo borbe po ulicah. Na postojankah pred Cordobo je pobegnilo 1000 vojakov od rdečih k nacionalistom. Vse radiopostaje upornikov demantirajo vest, da bi se bile vladne čete izkrcale v Palmi na Majorki.

Potrdjuje se vesti o tem, da je bil v španskem Maroku uveden zelo strog policijski režim. Vse tiste osebe, ki poslušajo radio Madrid, takoj zapro. V Llarachu sta bila ustreljena dva poročnika, ki sta odklonila zapovedi uporniških oblasti.

Havas: Dejstvo, da so nacionalisti zavzeli Rio Tinto, je zelo važno, ker imajo sedaj nacionalisti kontrolo nad vso pokrajino Huelvo.

Havasov posebni poročevalec pri štabu nacionalne junte poroča, da je nacionalistični oddelek, ki operira v Estremaduri proti Toledu, zasedel vasi Barcarato in Arscorcel ter da prodira dalje proti Toledu.

Nacionalisti ne marajo posredovanja

Rim, 27. avgusta. AA. »Messaggero« pričbuje poročilo svojega posebnega dopisnika v Burgosu, ki pravi, da mu je neka visoka osebnost iz krogov nacionalne junte izjavila, da nacionalisti ne pristanejo na nobeno posredovanje med sovražnimi taboroma na Špankem.

Lisabona, 27. avgusta. AA. Havas. Portugalska vlada je prepisala prepoved izvoza orožja v Španijo. Prepoved je stopila takoj v veljavo. Ta prepoved bi pa bila takoj umaknjena, če bi katerakoli država prelomila obvezo pogodbe o nevtralnosti in če bi se kje zbirali prostovoljci za odhod v Španijo.

Odlični izletniki v Ljubljani

med njimi princ iz Kambodže

Ljubljana, 28. avgusta.

Včeraj in danes so se neopaženo mudili v Ljubljani visoki gostje iz Francije. Neka izletniška pisarna iz Nice je organizirala veliko krožno potovanje z avtobusom po Evropi. Odlični udeleženci tega potovanja, ki traja vsega 15 dni, so se odpeljali iz Nice najprej v Italijo in preko Milana v Švico, od tam v München in Berlin, nato na Češko-slovaško in od tam na Dunaj. Nato so zavili v Madžarsko, obiskali Budimpešto ter se preko Blatnega jezera odpravili v Jugoslavijo. Madžarsko-jugoslovansko mejo so pasirali včeraj dopoldne, popoldne pa so prispeli v Ljubljano.

Med izletniki so najodličnejši javni funkcionarji Nice in drugi visoki gostje, ki so bili v Nici na letovisku. Med drugimi se udeležujejo potovanja: generalni guverner Indokine Baudoin, dalje Nj. kraljevska visokost princ Sisowath iz Kambodže, dalje podpredstojatelj departementa Haute Saone Picot, namestnik državnega pravobranilca francoske republike Prevost, policijski prefekt iz Nice Hennem z ženo, podpredsednik francoskega avtomobilskega kluba Bonneville z ženo in številni drugi. Gostje so se vozili v lepem avtobusu, čisto

Schacht išče denarja

Pariz, 28. avgusta. Minister rajha dr. Schacht je včeraj po kosilu pri guvernerju francoske Narodne banke konferiral z ministrskim predsednikom Blumom in z nekaterimi drugimi člani francoske vlade. Popoldne je dr. Schacht na nemškem veleposlanstvu sprejel nekaj svojih osebnih prijateljev, po večerji v veleposlanstvu pa je konferiral z zunanjim ministrom in pa ministroma financ in narodnega gospodarstva. Tem sestankom sta prisostvovala tudi tajnika zunanjega ministristva Leger in Bergeton. Ti razgovori najlepše dokazujejo, da so imeli ti sestanki tudi diplomatski pomen. Vendar pa na obeh straneh vlada popolna diskrecija o vsebini teh razgovorov.

Predsedništvo vlade je zvečer objavilo odgovor Leona Bluma na pismo komunističnega poslanca Thoreza, ki je protestiral proti temu, da se dr. Schachtu izkazujejo izredne časti kmalu potem, ko je Nemčija znova povišala kadroveski rok vojaške službe.

Horthy se sestane z Mussolinijem

Dunaj, 28. avgusta. Iz Innsbrucka poročajo, da bo madžarski kraljevski namestnik admiral Horthy jutri zapustil Hinterris, kjer je bil nekaj dni na

svojevrstnega tipa. Takoj po prihodu v Ljubljano so se v družbah po dva do tri razšli po mestu ter si ga docela ogledali. Izrazili so se vsem, kar so v Ljubljani videli, dokaj pohvalno. Zlasti jim je ugajala čistoča mesta, kakor tudi lega in izredno ugodno podnebje. Prenočili so v hotelu »Metropol« in danes zjutraj ob pol devetih so se odpravili najprej proti Trstu, odkoder krenejo zopet preko Milana nazaj v Nico. Naše bravce bo morda zanimalo, da je vsakdo od udeležencev plačal za potovanje (za vožnjo) 2.600 frankov.

Sirša Ljubljana prihoda teh odličnikov ni opazila. To pa predvsem radi tega, ker so se razšli po Ljubljani le v skupinicah po dva in tri skupaj ter tako niso vzbujali posebne pozornosti. Kljub temu pa so nekateri pasanti postali pozorni pred malim, temnopolnim, a elegantno opravljenim gospodom, ki je dobil korake po naših ulicah ter se razgledoval okrog po mestu. Bil je to princ iz Kambodže, sin sedanjega vladarja tega velikega ozemlja v francoski Zapadni Indiji, ki je pod francoskim protektoratom. Gotovo je to prvič, da je tak eksotičen gost zašel v naše mesto, iz katerega je odnesel, kakor upamo — in kakor je v perfektni francosčini sam zatrjeval — gotovo najlepše vtise.

lovu na divje govede. Odpeljal se bo v Innsbruck, nato pa v Lienz, in sicer po alpski cesti čez Veliki Klek. To, da bo Horthy krenil v Lienz, preden se odpelje v Vrbo na Koroško na obisk k predsedniku avstrijske republike Miklasu, ponovno oživlja glasove, ki jih je v ostalem nemogoče prekontrolirati, po katerih naj bi se admiral Horthy sestal na italijanskih tleh blizu avstrijske meje s predsednikom italijanske vlade Mussolinijem. Omenjajo v zvezi s tem kraj Toblach, kakšnih 30 km od Lienza, kjer bi se morda oba državnika sestala.

Morilci kralja Aleksandra gredo na Hudičeve otoke

Pariz, 28. avgusta. m. Te dni bo odpeljala na Hudičeve otoke večja ladja, ki bo prepeljala tja več obsojencev, med katerimi so tudi marsejski atentatorji na blagopokojnega kralja Aleksandra, ki jih je sodišče v Aix en Provence obsodilo na dosmrtno roboj.

Pariz, 28. avgusta AA. Minister in guverner nemške narodne banke dr. Schacht se je včeraj dopoldne zopet sestal z guvernerjem francoske narodne banke.

Pariz, 27. avgusta. AA. Guverner francoske narodne banke Labeyrie odpočuje v začetku septembra v London.

Najnovije iz Španije

Hendaye, 28. avgusta. Radiopostaja v Burgosu poroča, da so nacionalisti v Asturiji izvojevali nove uspehe in da so ustavili vladni oddelki na njegovem pohodu proti jugu. Včeraj popoldne sta se združili dve nac. koloni, ki sta operirali v Galiciji. Nato poroča radiopostaja, da so nac. letala na Sredozemskem morju prisilila nek španski trgovski parnik, da je moral odpeljati svoj tovor v Ceuto. Tam je bilo ugotovljeno, da je ta parnik peljal vojni material iz Marseja v Bilbao za vladne čete. Radiopostaja v Valladolidu poroča, da so včeraj nac. letala zopet bombardirala letališče v Madridu. General Quipeo de Llan je izjavil, da so nacionalistične čete sestrelile štiri vladna letala, in sicer pred mestom Badajozom, šest letal pa so sestrelila na Guadarami. General je tudi objavil, da so se redarji v Rio Tintu vrnili na delo.

Lacoruna, 28. avgusta. AA. Havas poroča: Tukajšnji radio objavlja, da so vladne čete brez uspeha napadle Oviedo. Čete generala Molle so napadale v smeri proti Tolozu. Prve čete generala Molle se nahajajo 60 km preč od Madrida. Havasov dopisnik poroča tudi, da je Antonio Primo de Rivera še živel 23. avgusta. Tisti dan je bil Rivera ranjen in je dobil tri rane, od katerih je bila ena zelo težka. Uradno ne marajo povedati, kje se zdravi Antonio Primo de Rivera.

Madrid, 28. avgusta. AA. (Havas) Madridski telegrafisti so povabili svoje tovarise po celi Španiji, da naj odstopijo eno svojo dnevno nagrado za potrebe vladne vojske.

Burgos, 28. avgusta. AA. Vrhovno poveljstvo nacionalne junte je odobrilo sklep državnih uradnikov, ki so v krajih, ki jih imajo zasedene nacionalisti, sklenili, da odstopijo enodnevno plačo za potrebe nacionalne vojske.

Iz Abesinije

Rim, 28. avgusta. Skupina 250 abesinskih razbojnikov se je včeraj popoldne poskušala približati Addis Abebi. Bila je na naglo odbila od oddelka eritrejskih vojakov. Razbojniki so skoraj vsi bili pobiti, na italijanski strani pa je bilo ubitih 15 Askarijev, ranjenih pa okoli 30 vojakov.

Politični nemiri v Romuniji

Bukarešta, 28. avgusta. m. Oborožene desničarske skupine so sinoči izvršile zopet nov zločin. S tem, da je več oboroženih članov gogakuzističnih oddelkov vdrla v dvorano, v kateri so zborovali obrtniki in mali trgovci. Člani teh oddelkov so razrušili vse prostore. Policija je prihitea prepzono. Radi vedno bolj napetega odnosa med desničarskimi in levičarskimi organizacijami, ki ga povzročajo oboroženi člani tako imenovane »železne garde« in gogakuzističnih oddelkov, politični krogi izjavljajo, da bo prišlo že danes do rekonstrukcije vlade in da bo izpadel notranji minister Inkulec in minister Pop.

Fašizem v Bolgariji

Sofija, 28. avgusta. m. Po mestu so se pojavili v velikem številu nepodpisani letaki, s katerim se meščanstvo opozarja, da pripravlja Aleksander Cankov vodja bolgarskega fašističnega pokreta za 28. avgust ponoči prevrat. Ti letaki pozivajo meščanstvo, da prepreči nameravani prevrat Cankistov. Vesti o nameravanim prevratu v Bolgariji pa demantira »Zora« pod naslovom »Zlonamerne vesti«. Radi takih vesti je sofijska policija včeraj po vsej Sofiji napravila veliko racijo ter ob tej priliki aretirala večje število sumljivih oseb.

Boren program ZN

Zeneva, 27. avgusta. Švicarska brzojavna agencija sporoča, da je na dnevnem redu 93. zasedanja sveta ZN, ki se začne 18. septembra, samo 24 vprašanj. Med njimi so nekatera interna upravnega in proračunska vprašanja DN. Dalje bo svet DN razpravljal tudi o vprašanjih izpopolnitve izpraznjenih mest pri mednarodnem sodišču v Haagu. Svet DN bo tudi odločil o nekem vprašanju, ki se tiče sveta samega, to je o ohranitvi začasnega mesta v svetu, ustanovljenega pred tremi leti.

Ne dnevnem redu so dalje vprašanja, ki so v zvezi z lokarno pogodbo.

Zmaga „Ilirije“ v plavanju

Dubrovnik, 28. avgusta. m. Predsinočnim in sinoči so bile v tukajšnjem mestnem pristanišču plavalne tekme, ki jih je priredil dubrovniški plavalni klub JUG. Bile so tudi waterpolo tekme. Pri tem tekmovalnje je sodelovala tudi ljubljanska Ilirija in zmagala s 64 točkami.

Stroški olimpijskih iger

Belgrad, 28. avgusta. m. Med japonskimi gospodarstveniki in turisti, ki so včeraj prispeli v Belgrad se nahaja tudi znani Japonec Homo Cenko, ki je časnikarjem podal tudi izjavo o olimpijadi v Berlinu ter svoje mnenje o prihodnji olimpijadi v Tokiu. Homo Cenko je izjavil, da je zadnja olimpijada v Berlinu stala Japonce 24 milijonov dinarjev. Na vsakega tekmovalca je prišlo okoli 80.000 din.

Newyork - Pariz

Pariz, 28. avgusta. m. Francoski zrakoplovni minister Pierre Cot je brzojavno obvestil francoskega delegata pri mednarodni zrakoplovni federaciji Tyrschhauerja, da bo določil veliko nagrado za jubilejni polet iz Newyorka v Pariz, ki bo prirejen 21. maja 1937 ob priliki 10 letnice Lindbergovega poleta preko Oceana.

Kairo, 27. avgusta. AA. Havas. Egiptska vlada je objavila snoči, da se bo dan 26. avgust poslej slavil kot narodni praznik v Egiptu na spomin podpisa pogodbe med Anglijo in Egiptom.

„Prva legija“ v mariborskem gledališču

Razgovor z režiserjem Petrom Malcem.

Mladi režiser g. Peter Malcic, učenec slavnege režiserja Reinhardta, se je ljubljanski publiki že nekajkrat predstavil. Sedaj pa v Mariboru pripravlja „Prvo legijo“. O tem je povedal našemu uredniku:

Kakor veste, sem angažiran v mariborskem gledališču. Bom režiral in igral.

»Slišali smo, da pripravljate Saveryjevo jezuitsko dramo „Prva legija“?

Res je. Pripravilam to znamenito in docela svojevrstno delo, ki so ga z velikim uspehom igrali doma po vseh evropskih in ameriških odrih. Ko sem se mudil lanske jeseni na Dunaju, me je opozoril priznani dunajski književnik, profesor dr. Schreyvogel, ki je »Prvo legijo« tudi priredil za evropska gledališča na to delo in mi z navdušenjem pripovedoval o uspehih, ki jih je doživela »Legija« v njegovi predelavi, tako na Angleskem, Holandskem, Českoslovaškem, Švici Italiji, na Dunaju in drugod. Povsod so kritiki svetovnega slovesa ocenili in pristili »Prvo legijo« med velika literarna in odrska dela. A nekateri naši kritiki so se ob ljubljanski uprizoritvi resda povsem drugače razpisali. Človek se začuden sprašuje, čemu to plehko namigavanje in nerazumevanje? Nemara

vendar ne kaže, da bi to dobro in vseskozi priznано delo gledali s prejšnjimi te ali druge narzorske opredeljenosti in ga zato z mržnjo odklanjali. Zakaj tako gledanje ostaja na površju in omejeno pošteno in pravo vrednotenje umetnine, kakor je »Legija«, ki se ji je treba blizati v povsem drugačnem odnosu, da proniknemo v globino dogajanja in človeških usod v samostanu Jezusove družbe. Da vidimo in občutimo to iskreno upodabljanje ljudi v njih duševnih vzponih in prelomih, razglabljanjih in dokončni odreditvi, je treba globokega in jasnega razumevanja.

Potemtakem je to duhovna igra in morda težko umljiva preprostem človeku?

Da je umljiva, je stvar režije. Storititi je treba to, kar je teater, prikazati ljudi v vsej njihovi dejavnosti in medsebojnih odnosih, obratno: prenesti na oder resničen in topel življenjski utrip in silo, ne pa morda idejnega seciranja in težke, mrakotne poglobljenosti. — Za uprizoritev tega dela je treba resnih, inteligentnih in dobrih igralcev. Vsi smo to takoj zaznali in se z vso resnostjo lotili študija. Vesel sem, da sem našel mimo drugih za vlogo p. Aherna, ki nosi glavno pezo igre v g. Nakrstu tako dobrega interpreta.

Boste tudi sami igrali?

Da. Igral bom rektorja, ki se bom z njim predstavil mariborskemu občinstvu. Ze danes morda lahko povem, da v to vlogo nisem skušal dati toliko ostrine in razglablajočega mozganja ko toplotne in globokega razumevanja moža, katerega misel se oplaja v srcu.

Preverjen sem, da bo naša predstava dosegla tudi med mariborskim občinstvom svoj odziv in uspeh.

Inž. Maks Strenar, arhitekt:

Pastorček les - les občutljiv

Slabo se godi našemu lesu. Imamo ga najbrže preveč. Prepoceni je in predober, da bi si znal izbojevati visoko mesto v našem spoštovanju. Tako mesto bi mu po vsej pravici pripadalo zastran zaslug in koristnosti. Dobrota je sirota — se za najbolj groba hišna dela nam je postal prevsakdanji, prenavaden...

Prešibke so moje vezi z lesom v industriji, v gospodarstvu sploh, da bi se mogel uspešno zavzeti zanj in pomagati proizvajalcem, oziroma njegovim izkoriščevalcem do velikih gmotnih dobrin. S tem člankom jim ne morem nuditi nikakih materialnih koristi. Nakloniti hočem lesu le nekako moralno podporo in, če se mi posreči vzbuditi v bralcu le trohico razumevanja in spoštovanja do lesa, bom zadovoljen. V ta namen bom našteval s pripombami, predmete iz lesa, ki jih pri nas v majhni množini ali pa sploh ne izdelujemo, pričeni z najmanjšimi, a obnem najfinjšimi.

Na klobukih, zaplestjih, čevljih, vratovih, da, na vseh mogočih primernih in neprikladnih krajih telesa in oblačila naših elegantnih dam vidimo po kavarnah, na promenadi, v saloni in letovisih — če seveda gledamo tudi na to — vse mogoče izdelke lesne industrije in obrti v obliki: a) zapetih in odpetih, majhnih in velikih, zaresnih in navideznih gumbov; b) dolgih, kratkih, debelih, tankih, oglatih, okroglih ogrlic in zaplestnic; c) tablastih, kockastih, štorastih, temnih, svetlih, bolj ali manj okusnih obeskov in priveskov in d) vseh mogočih drugih ropotij iz modne orožarnice. Niti trakci in čevljiških niso brez njih. Pa vse to iz lesa, iz linega, dobrega, politiranega, celo grčastelega lesa. In vse to pride od zunaj iz inozemstva.

Mogoče si kdo izračuna, koliko kubičnih metrov takega salonskega lesa hodi po Ljubljani. Do visokih števil gotovo ne bo prišel in v razmerju do celotnega lenega gospodarstva bo pomnilo to število, kar pomeni množina vzmeti žepnih ur v celotni proizvodnji železa. Torej ne mnogo. Obdelava pa vendarle ne kaže kar tako zanemariti. V velikem in na vseh poljih se pa ta stvar ponavlja, tedaj je občutna, in to bolezen imenujemo rakrano našega gospodarstva.

Videli smo — z zlahtnim kamenjem, s srebrom in zlatom, s slovovino in z jantarjem ter z drugimi snovmi, katerih imena zvok nam priuje dih bogavstva in razkošja, s temi se kosa naš les. In uspešno se kosa!

Pa pride človek in naredi mizi noge iz kovine, ploščo pa iz stekla; stol ob njej je zvit iz jeklenih cevi, omare pa odpira z ročaji iz vsega mogočega materiala, kar ga je sploh na svetu, le ne iz lesa. Zakaj les je prenavaden, prepoceni. Kako rad bi človek tega človeka nekam sunil. Pri tem pa je lesena mizna ploškev tako mila in mehka, ko se nanjo nasloniš. In, ko odpiraš omaro, čepi gladek lesen premež tako toplo, okroglo in prijetno v tvoji roki.

Uporabljati za pohištvo drug material nego les, razen za tečaje vrat in za ključavnice — na vratih neke nemške počitniške bajte sem videl tudi ključavnico iz lesa — je tak zločin, da bi mu bila smrtna kazen premila sodba. Zaslužno pa je pomagati lesu do mesta, ki ga doslej zavzema druga snov. Trenutno imam n. pr. v mislih tapetiranje. Zdi se mi, da tega nekoliko preveč počenjamo. V čem obstoja občutek mehkoosti? Da razdelimo pritisk čim enakomerneje po čim večji ploševi sedala in hrbita. To se nam pa v veliki in zadostni meri že posreči, če oblikujemo les sedeža in naslanjala kolikor mogoče, po telesu. Saj na stolah in klopeh lahko sedimo udobno tudi brez tapetnikovega posredovanja.

Bog ne daj, da bi hotel opnarja prikrajšati. Razumem ga in njegov častiljiv poklic mi je prav tako drag kakor katerikoli drugi. Oškodujem ga ob priliki stem, da mu odkazem del torišča, ki je bilo doslej izključna domena sosednega obrtnika. Temu napravim navidezno krivico na enak način. Gre torej za pomik, ne za »odstrige«.

To reformo terja napredek. Tak pomik je upravičen, potreben in naši obrti, razmeroma mlademu hišarstvu, v korist. Le hišar — naziv arhitekt mi namreč ne pove ničesar — obvlada v zadostni meri vse obrti. To zvišeno stališče mu daje pregled in ga pooblasti za sodnika med obrtniki, vsaj kar se tiče odmere območja.

Tabor Katoliške prosvete na Jesenicah

Jesenice, 26. avgusta.

Kakor je naš list že poročal, so se slavnostni dnevi trojnega jubileja v Krekovem prosvetnem društvu že preteklo nedeljo pričeli s spominom vseh pokojnih in še živih društvenih članov ustanoviteljev. Kdor je še dremal, ga je nedeljsko slavje dvignilo, besede, podane na slavnostnem sestanku, so zdrmile tudi one, ki imajo že nad pet križev na sebi. Takoj v ponedeljek so prijeli za kramp in lopato, da vsak po svojih močeh pomaga olepšati prostor »Orlovsko« za in pred našim velikim Krekovim domom. Velikanski oder za vpriporitev misterija Slehernik je že postavljen, istotako odri za razne godbe, slavoloki, stebri itd. Mlaji se že dvigajo proti nebu, in dom je prepleten z napepljavo za slavnostno razsvetljavo na predvečer glavnega praznika. Spored gorenjskega prosvetnega tabora je tale: V soboto, 29. avgusta ob 7. zvečer koncert godbe, ki praznuje svoj 25-letni obstoj. Dirigiral bo godbi sin prvega predsednika društva g. Jože Bernard. Nato sledi razsvetljava, ob pol 9. pa je pričetek misterija »Slehernik«, katerega vpripori dramski odsek KPD.

Ob tričetrti na 6. uro popoldne pa je na kolodvoru sprejem prevzisenega gospoda nadškofa dr. Jegliča, ki bo v nedeljo ob 10. uri daroval na »Orlovskem« sveto mašo.

Nedelja prične s fanfarami ob pol 6. na Krekovem domu. Nato pa sprejemi gostov na kolodvoru, ki se takoj podajo v urejenih skupinah na zbirališče na Plavžu. Ob 9. se prične pomikati skozi Jesenice slavnostni sprejod, ki sestoji iz dveh delov: I. del: Slovenec, tvoja zemlja je zdrava. Polje, vinograd, gora, morje, ruda, kupčija, tebe rede. II. del: Organizacija.

Po sveti maši se prične s taborom, na katerem govori dr. Basaj in Lojze Iljia. Po taboru koncert. Popoldne ob pol 3. slovesne litanie z ljudskim petjem. Ob 3. pa Proslava s pesmijo, godbo, simboličnimi vajami in pa gimnastični nastop gorenjskih fantov in deklet. Tabor gorenjskih fantov in deklet, za tem koncerti sodelujočih godb. Ob pol 8. pa kot zaključek oficijelnega sporeda: alegorija »Slovenska mati«.

Vsi oni, ki prihajajo po progji Ljubljana—Jesenice, naj se poslužijo izletniških vlakov, ki vsi dospejo na Jesenice pred 8. uro. Ne čakati na redni osebni vlak, ta je prepozen, ker bo takrat sprevod že v popolnem razmahu. Isto velja za Raltece, Kranjsko goro in Dovje, ki morajo priti s prvim jutranjim vlakom, ker drugi sploh ne prihaja več v pošte. Enako Bohinji, ki bodo tudi že ob 6. na Jesenicah. Ta dan mora biti na Jesenicah zbrana vsa katoliška Gorenjska, ki naj pokaže in manifestira za slovensko katoliško misel.

Proslava se vrši pod pokroviteljstvom notranjega ministra in našega narodnega voditelja gosp.

dr. Antona Korošca, ki se bo proslave tudi osebno udeležil. Poleg gospoda pokrovitelja bodo obiskali našo proslavo, kot že omenjeno, nadškof dr. Jeglič, minister dr. Krek, ban dr. Natlačen, divizionar general Peter Nedeljkič in še mnogi drugi odlični naši predstavniki.

Sicer je prijavljenih že več tisoč udeležencev, a to naj nikogar ne moti ter naj pride vsakdo, ki je z nami in z nami misli. Za vse bo dovolj prostora in poskrbljeno za vsakogar.

Zato pa v nedeljo veljaj geslo za vso Gorenjsko: Vsi na Jesenice.

Pripomnimo še, da bo potek glavne proslave, t. j. od pol 10. dalje prenašal tudi Radio Ljubljana.

Sramotni dogodki v tovarni Westen

Tuji mojster oklofutal domačo delavko

Celje, dne 27. avgusta 1936.

Zaradi incidenta med nekim tovarniškim mojstrom — inozemcem in neko tovarniško delavko, je prišlo danes v Westnovi tovarni do precej razburljivih dogodkov in do izprtja celokupnega delavstva. V sredo popoldne je namreč omenjeni tovarniški mojster oklofutal tekom prerokanja zgoraj imenovano delavko. Vse delavstvo Westnovne tovarne je bilo zaradi tega precej razburjeno in je danes jutraj navallilo na mojstra ter ga s silo odstranilo iz tovarne. Ko je lastnik tovarne g. Westen videl mučen položaj, je ukazal ustavitvi vse tovarniški obrat, na vrata tovarne je bil pa nabit sledišči razglas:

»Današnji dogodek in slični primeri zadnjega časa, kakor tudi slučaj Rebernika, ki je izjavil, da gre rajši kamenje tolči, kakor da bi ob sedanjih prilikah ostal na svojem novem položaju, nas silijo, da odpovemo celokupnemu delavstvu. V takih raz-

Grenka usoda mariborskega „wunderdoktorja“

Zasačen je bil pri tatvini ter bo izgnan

Maribor, 27. avgusta.

»Wunderdoktor« Franc Berden je v Mariboru popularna osebnost. Znan je pravzaprav samo pod imenom »wunderdoktor«, dočim malokdo ve, kako se piše. Mož je že star 63 let ter ima za seboj burno preteklost. Opetovanje je že sedel v ječi zaradi tatvin in drugih pregreh. V Mariboru se je pojavil pred kakimi desetimi leti ter zaslovel kot »čudežni-

Zaradi 100 Din pred velikim senatom

Pravcati sodni dan je danes v dvorani št. 79 na okrožnem sodišču. Račun in odgovor za svoja, po kazenskih paragrafih nedovoljena dejanja, postala danes kar šest nesrečnikov, med temi je eden obtožen kvalificiranega rop 100 Din, dva brezposelna pa, ker sta 23. julija v St. Vidu našla slabo ponarejen 20-dinarski kovanec in ga skušala spraviti v promet pri postilničarki Ani Kratky. Tudi prebrisana in poklicna goljufica Rozika Bendova iz Mengša je na prestrem programu.

Najprej se je ob 8.30 sestel veliki senat pod predsedstvom s. o. s. g. Ivana Breliha, da obravnava in sodi

nočno razbojništvo

Demon alkohol je prav za prav pripeljal svojo žrtev na zatožno klop.

Državni tožilec g. Branko Goslar je obtožil Antona Kastelica, 39 letnega oženjenega delavca, stanujočega tam v delavski koloniji na Gmajni, ki jo nazivljejo Sibirija, zaradi zločinstva razbojništva po §§ 326 in 328 kaz. zak., ker da je 11. julija okoli 9. zvečer napadel Petra Zidana, ga podrl na tla, tiščal za vrat k tlom in mu siloma pobral iz levega žepa 40 Din, iz desnega pa 60 Din, dalje nož in cigaretni ustnik.

Iz vinočoa domov

Peter Zidan je omenjenega dne okoli 21 zapustil nekoliko židane volje vinočoa dobrega Mar-

„Jutru“ in Rajku Turku

Ljubljana, 28. avgusta.

»Odlučni odgovor« g. Rajka Turka očitno tudi današnjemu »Jutru« še ni dovolj odločilen, zato se je moralo kar samo od sebe razkorčiti in dvigniti ščit obrambe za g. Turka. Po svoji preizkušeni praksi — menda je to osnova orjunaške morale — potvori naše poročilo in nato se izmika. Izmika se z »izmikanjem«, z »umikom«. Potem se zapoje med petomaške poslance in jih s silo pritiira na pomoč, čeprav »Slovenski dom« njih sploh ni omejal, še manj pa o njih kaj pripovedoval. Saj jih vendar vsi poznamo! In brez sramu privleče najbolj debelo nam dan, tisto o tajnih in svobodnih volitvah. O tem »Jutro« sploh pravice nima govoriti, ker je bilo vedno prvi glasnik proslule volilne kramarjevščine in puljevščine. Takrat je zabijalo dravobansko plemensko glasilo v tla vsak klic po svobodi, danes pa vpije, češ, da nima svobode. Svoboda je danes tista in taka, kakršno so krojili ljudje, ki jim je blizu. Pa ga takega počelja, kakor kaže njegovo pisanje, ni nič preveč sram. Naj bi se »Jutro« že prej zavzemalo za volilno svobodo in tajnost glasovanja, pa bi bil g. Rajko Turk, ubogi »Jutro« varovanec, še bolj prepričevalno zmagal, kakor pa je.

Cestna železnica in čakanje pred zapornicami

Uprava cestne železnice sporoča sledeče: Na progji Vič—St. Vid ovirajo sedaj tramvajski promet najbolj zapornice državne železnice, katero križa tramvajska proga na Celovski cesti. Radi številnih vlakov morajo tramvajski vozovi čakati pred zapornicami in vsakokrat kadar čaka voz pred zapornicami, morajo čakati na vseh križiščih tudi tramvajski vozovi do St. Vida in Viča. Radi tega čakanja so se potniki stalno pritoževali. Da ne bi bilo nepotrebnega čakanja na križiščih in da se pospeši promet, se je uprava cestne železnice odločila, da razdeli progjo Vič—St. Vid v dve progji in to v progjo: Vič — glavni kolodvor in v progjo: Kavarni Evropa — St. Vid. S to delitvijo se bo doseglo, da bo promet proti Viču popolnoma neoviran, proti Siški in St. Vidu pa bo tudi manj čakanja, ker so bo vsaka zakasnitev pri zapornicah hitreje izravnavala. Radi hitrejšega prometa se bo čakanje na postajališčih pred magistratom, pošto in kavarno Evropo na medsebojne zveze omejilo samo na primer istocasne navzočnosti obeh vozov različnih prog. S tem bo mogoče vozni red točno vzdrževati, promet pa se bo tudi radi pospešene vožnje hitreje razvijal.

Promet po novem voznom redu se prične s ponedeljkom 31. t. m.

Naval na celjskem kolodvoru

Celje, 27. avgusta.

Zadnje dni je na celjskem kolodvoru naravnost rekorden promet. Pred vsakim vlakom, posebno pred onimi, ki vozijo proti Mariboru, je poln peron občinstva, v glavnem hmeljskih obiralk, ki se sedaj po končanem delu dnevno vračajo zopet na svoje domove. — Nekajkrat je bil te dni na kolodvoru res pravcat naval, tako, da se je človek

tina Bujasa v Prešernovi ulici, tam na dvorišču nove Perlesove hiše, kamor prav radi zabajajo zaradi dobre in poštene dalmatinske kapljice poštarji in tudi boljši ljudje. Po Prešernovi ulici jo je mahnil Peter Zidan na Stari trg Med potjo se mu je pridružil ropa obtoženi Anton Kastelic in ga spremljal tja na Stari trg do hiše št. 21. Nista dosti govorila med seboj.

Obtožnica navaja, da je obtoženec že spotoma Zidano otlopaval žepa. Pred hišo št. 21 na Starem trgu pa ga je s ceste pahnil v vežo, ga podrl na tla in mu pobral denar.

Obtoženec je nato pustil Zidana na tleh in z denarjem izginil. Bil pa je zelo nepreviden in neumen. V veži je pustil svoj klobuk in vrečo. Ta okolnost obtožena močno obremenuje, kajti on se drugače priznavajoč, da je res spremljal vinjenega Zidana domov, zagovarja, da je iz veže tekel po stražnika, ki naj bi pomagal Zidana spraviti v stanovanje. Čudno je to, da se obtoženec ni vrnil s stražnikom nazaj do Zidana, marveč je odjadrnal naprej v drugo gostilno.

Ves dogodek sta opazovali tudi priči Ivan Pokorn, ki pove, kako sta se v veži oba ravalu in da je obtoženec nato pobegnil, ter Albina Simončičeva, ki je opazovala, kako je obtoženec vizitiral Zidanove žepa videla je tudi, kako ga je tiščal za vrat k tlom.

Obtoženec je bil zaradi rop 100 Din obsojen na 1 leto robije.

komaj preril. Računajo, da je letos obiralo v Savinjski dolini hmelj okrog 8000 hmeljskih obiralcov. Zelo živahno je zadnje dni tudi po celjskih trgovinah, posebno manufakturnih, ko se neke kar tere hmeljskih obiralk. Če bi pa kakšnega takega trgovca vprašal, kako je, bi pa tožil o slabih časih.

Stroga kazen za tatvino kolesa

Pred ptujskim okrajnim sodiščem se je zagovarjal 27-letni progovni delavec Anton Ljubsša, stanujoč na Hajdini pri Ptuj. Obtožnica mu očita, da je ukradel dne 5. maja t. l. 800 Din vredno moško dvokolo, last stavbenika Martina Macuna iz Ptuja. Storiča je ptujska policija šele pred kratkim izsledila in pri tem ugotovila, da je ukradeno kolo bilo že v drugih rokah. Nadaljne izpovedbe so vodili orožniki, ki so tatu aretirali in izročili sodišču. Pri sodni razpravi je Ljubsša tatvino v polnem obsegu priznal. Z ozirom na okolnost, da je Ljubsša radi enakih pregreškov že predkaznovan, ga je sodišče obsodilo na tri mesece strogeje zapora in povračilo sodnih stroškov. Obtoženec je kazen sprejel in jo tudi takoj nastopil. Kazen je sicer stroga, vendar popolnoma opravičena, ker so tatvine koles na dnevnem redu.

Jesenice

Jesenice, 27. avgusta.

Pobalinstvo. V tokre zvečer je neki neznan pobalnik pograbil kolo g. kaplana Križmana ter ga vrgel preko visoke ograje na vrt gđc. Ane Klinarjeve nasproti Krekovemu domu. Na vrtu je s tem podlim činom napravil občutno škodo gđc. Klinarjevi, ker ji je polomil celo vrsto najlepših cvetlic in sadik. Tudi kolo je močno poškodovano, tako da bo treba precejšnjo vsoto šteti za popravilo. Pa menda niso to že prve posledice vzgoje »Ljudske fronte«?

Razmere na kolodvoru. Pred par dnevi smo čitali dopis iz Maribora, v katerem stoji, da bi bil na mariborskem kolodvoru umesten avtomat za izdajanje peronskih listkov. Prav isto bi bilo potrebno tudi na Jesenicah. Prideš na kolodvor, da sprejmeš znanca ali prijatelja, pa ne moreš in ne smeš na peron, ker nimaš belega listka. Čakaš tako dolgo, da vlak že prisopiha in tako navsezadnje celo došleca zgrešiš. Enostaven avtomat pa bi temu nedostatku odpomogel, vsaj v poletnih mesecih, kajti tedaj je na jeseniškem kolodvoru promet velik.

Vlom v mestno blagajno

Ljubljana, 28. avgusta.

Danes ponoči je bil izvršen vlom v mestno blagajno, in sicer v blagajno mitniškega urada na Masarykovi cesti. Ta urad brani manjše vsote gotovine v svoji blagajni, ki jo ima v skladišču tvrdke Raznjere v Masarykovi ulici. Danes ponoči je bilo vlomljeno v to blagajno in neznanec so odnesli vsoto gotovine, ki je je bilo okrog 4000 Din. Kako so prišli vlomilci v skladišče, doslej še ni pomajsnjeno. Ni namreč nikjer opaziti sledov kakšnega nasilstva, le blagajna — ali bolje rečeno omara, v kateri je bil denar — je razbita. Na kraju se mudi ob času poročanja še komisija, ki bo skušala ugotoviti okolnosti, pod kakšnimi je bil izvršen vlom.

Vlom v trafiko v Gaberju

Celje, 27. avgusta.

V noči od srede na četrtek je bil izvršen v trafiko in branjerjo pri železniškem prelazu v Gaberju, last ge. Ane Mak, drzen vlom. Neznan vlomilec je prišel v trafiko od zadaj, na ta način, da je pri prvi, zunanji leseni steni odstranil desko, ker je bila pa odprtina še nekoliko premajhna, je sosedno desko nekoliko prizrel, pri notranji leseni steni je pa deske z lahkoto odstranil in se nato splazil v trafiko. Opravil je svoje delo temeljito ter odnesel raznih cigare, cigar in tobaka, vžgalice in nekaj sadja v skupni vrednosti 3050 dinarjev, nato pa za enkrat, dokler ne pride v roke pravice, brez sledu izginil.

srbijo. Sinoči pa se je »wunderdoktor« nanekrat zopet izdal v svoji pravi podobi. Pred hotelom »Orel« je stala na Grajskem trgu lepa limuzina, v kateri se je pripeljal v Maribor trgovec Edmund Löwy iz Egipta ter prenočeval v hotelu. Löwy je pustil nekatere svoje stvari v zaklenjenem avtomobilu. »Wunderdoktorja« je prinesla njegova noč na pot mimo avtomobila, žive duše ni bilo na trgu, pa ni mogel premagati izkušnje. Spretno je odprl okno ter zvelkel iz avtomobila debele plašč, štiri pare čevljev in razne druge predmete. Prav v trenutku, ko je plen basal v svoj nahrbtnik, ga je zasalil stražnik na svojem obhodu in ga pozval na stražnico. Berden je skušal nekaj časa dejanje tajiti, pa ni pomagalo nič. Nazadnje je bil udal v usodo. Čež noč so ga prenočili pri Grafu, danes pa je romal v zapore okrožnega sodišča. Po prestani kazni ga bo pa mariborska policija za vedno izgnala iz mesta. Za Berdena bo to pač najhujša kazen, saj bo izgubil s tem vsu mariborsko »klientelo«, pri kateri se je v zadnjih letih tako lepo upeljal.

Kako živali merijo čas

Kako občutijo živali čas, kako rastline, kako se fiziološko razlagata ta pojav in kje ima svoj anatomske sedež, vse to so problemi, ki jih znanstveniki še dolgo ne bodo rešili kljub neštetoletnim poizkusom in rezultatom, ki so bili celo mnogokrat ugodni.

So ljudje, ki se ponoči prebudijo iz spanja in vam vedo vedno točno povedati koliko je ura, največ z 15 minut razlike. So pa tudi taki, ki se točno zbudijo ob uri — in to se jim večinoma posreči — katero so si zvečer, ko so legli, določili.

Se bolj pa presenečajo v fiziološkem občutku in merjenju časa zmožnosti nekaterih živali. Znan je na primer slučaj, ki je postal naravnost klasičen — neke vrste lastovica — ptiča, ki prihaja v gotove pokrajine v Nemčiji 1. maja in ki odhaja v bolj tople kraje 1. avgusta brez ozira na to ali vlada ob prihodu odnosno ob odhodu mrzlo ali toplo, lepo ali slabo vreme. Prav tako je znana presenetljiva zmožnost kanarčka, ki se prebudi ob določen uri, da more začeti s svojim običajnim »dnevni programom« in to celo takrat, če se ga zapre za več dni v popolnoma temen prostor.

Smisel za čas

Nekateri naravoslovci so delali poizkuse kakšno zmožnost in občutek za čas imajo rastline. Tudi oni so ugotovili, da v gotovih primerih, kakor na primer pri neki vrsti fižola, listje jemlje dan za dnevno svojo pozicijo za spanje in to celo v pokrajinah, kjer dan v poletju traja nekaj mesecev. Brezštevilno poizkusov so napravili v istem smislu z insekti posebno z čebelami, mravljami, osami itd. Večina teh poizkusov je dokazala, da pri večini živali nižjih vrst merjenje časa nikakor ni odvisno od zunanjih pojavov (svetlobe itd.), ampak od notranjih fizioloških centrov.

Nastalo je vprašanje, če fiziološki »regulator«, ki ga imajo gotove živali za merjenje časa, leži v živčnem sistemu. In poizkušali so, da bi odkrili mehanizem, z eksperimentalnimi poizkusi, ki v principu temelje na draženju živcev. Z drugimi besedami, šli so od predpostavke, da mora zvečanje živčne živahnosti in delavnosti imeti na zmožnost merjenja časa pospešujoč vpliv in nasprotno temu, da mora zmanjšanje te delavnosti imeti nasproten učinek. Poslužili so se torej kafe, ki draži živce in kloroforma odnosno clora, ki uspava živčni sistem.

Kinin za pozabljenost

Vendar pa poizkusi, ki so jih delali po tem načelu, niso mogli ugotoviti nobenih rezultatov. Nobene spremembe niso mogli ugotoviti v občutku in merjenju časa pri živalih, ki so z njimi na ta način postopali. Treba je bilo torej iskati drugod in znanstveniki so prišli do zaključka, da mora imeti občutek za čas svoj sedež v samih stanicah, to se pravi, da je v zvezi z procesom prenovljenja protoplazme pri živalih.

Sedaj so začeli s protoplazmo. Vzeli so kinin, kot sredstvo, ki zavlačuje presnavljanje in thyridin kot sredstvo, ki pospešuje proces staničnega presnavljanja. Dali so torej najprej kinin, potem pa thyridin čebelam in mravljam, ki so jih spe-

cialno dresirali za ta primer. Rezultat je bil presenetljiv: čebele in mravlje, ki so bile navajene prihajati po hrano v določenih in pravilnih razdobjih, so se sedaj motile v urah. V periodi, ko so dobivale kinin, so prihajale mnogo bolj pozno kot običajno; v dobi pa, ko so prejemale thyridin, so prihajale nasprotno mnogo prej, kot so imele navado.

Te rezultate pa so potrdili tudi s tem, da so dajali živalim druge snovi, ki imajo analogen vpliv na proces presnavljanja stanic; na primer dodavanje hrani salicilne kisline ovira proces presnavljanja, med tem ko ga fosfor pospešuje.

Prav tako pa so tudi delali poizkuse v malih količinah z arzenom. Najprej so dali živalim srednjo količino arzena, ki ni prav nič vplivala na občutek in merjenje časa, potem pa so poizkusili enkrat z večjimi, drugič z manjšimi dozami. V prvem slučaju so prihajale mravlje prezgodaj, v drugem pa prepozno po svojo hrano.

To se pravi, da se proces presnavljanja vrši mnogo hitreje, če se v organizem vbrizgajo podstati, ki pospešujejo oksidacijske staničnice. Bitje, ki je dobilo to podstati, ima vtis, da čas teče hitreje; radi tega ta bitja prehitujejo. V drugem primeru pa, ko se vrši proces presnavljanja mnogo bolj počasi — radi vbrizganja substanc v organizem, ki ovira proces — imajo živali nasproten vtis, t. j., da teče čas mnogo bolj počasi; one radi tega zamujajo.

Mrzličnost - počasnost

Takoj so znanstveniki sklepali iz opazovanj, da ima mrzlica, ki pri ljudeh izjavi zmedo v občutku za čas zveze s tem pojavom in da leži tudi pri človeku odločilno činitelj za merjenje časa (seveda je treba abstrahirati vse elemente zunanega in socialnega življenja) v procesu staničnega presnavljanja.

Ze znanstvenik François je v tej smeri napravil številne eksperimente, ki so dovedli že do gotovih zaključkov. François je umetno zvišal temperaturo pri gotovem številu ljudi, ki jih je predhodno izuril, da so s palico udarjali v pravilnih intervalih. Ugotovil je, da so ljudje, ki so imeli umetno zvišano temperaturo, tolkli s palico v mnogo hitrejšem tempu, kakor ostali.

Poizkuse znanstvenika François pa so potrdili pozneje tudi drugi, ki so kakor čebelam in mravljam dajali ljudem enkrat kinin, drugič pa thyroxin (aktiven element od tyroidina). Tako so ugotovili, da stroješke tipkajo mnogo hitreje oziroma mnogo počasneje, kakor običajno — odgovarjajoče temu, kaj so jim vbrizgali: kinin ali thyroxin.

Cisto gotovo je, da so faktorji, ki vplivajo pri človeku na občutek in merjenje časa mnogo bolj komplicirani in da je živčni sistem mnogo bolj zmožan kakor pa pri živalih in da vse to zelo vpliva na hitrost odnosno počasnost t. j. na subjektiven občutek pri merjenju časovnih razdobjih. Tako vplivajo gotova narkotična sredstva na človeka, da ima občutek, da čas teče mnogo bolj počasi, medtem ko ima čaj, ki pomirja živce, ravno nasproten učinek t. j. čas teče mnogo hitreje. Zani-

mivo pa je, da nima čaj na mravlje nobenega vpliva, kar se tiče njihovega občutka za čas.

Seveda pa je treba poudariti, kar se tiče primornega občutka za čas, da notranji mehanizem prenaša znake časovnih razdobjih v procesu staničnega presnavljanja na različna središča v možganih, kjer je seveda nujno, da obstoji posebna naprava, ki omogoča merjenje časa. Kje pa je mesto, kjer so zbrani živčni elementi za določevanje in merjenje časa, ki je v zvezi z doznavnimi zunanega sveta, na to pa znanost za sedaj še ni mogla odgovoriti.

Pes vodi slepca

Russell Darbo, slepi pravnik s kalifornijskega vseučilišča, se je dne 5. julija odpravil s svojo zvesto psico Mio na veliko celinsko potovanje. S približno dvema tisočema dinarjev v žepu in prenosnim radijem v nahrbtniku se je imenovane dne napotil s pacifiške obale. Slepi mladenič je hotel dokazati, da slepota ni ovira za potnika, ki ima trdno voljo in zvestega psa za vodnika. Kljub temu, da so mu vsi prijatelji prigovarjali, naj ne tvega tega, je le krenil s doma in čisto prepotoval peš po 30 milj na dan. Ko so podjetnega potnika vprašali, kako se je spoznal na križiščih, je odvrnil: »Največkrat s pomočjo ušes. Poslušal sem signale pri postajah za črpanje bencina in tam sem vselej naletel na ljudi, ki so mi pokazali smer in pot naprej. Prvo velenje, ki ga je obiskal, je bilo Chicago. Pametna Mia je izborna vodila slepega gospodarja skozi velenestni promet tako v Chicagu kakor tudi pozneje v Njujorku. Nikoli nista zašla v kako nevarnost. Darbo ima zdaj 27 let in je slep že od svojega petnajstega leta dalje, ko je oslepel pri neki eksploziji. Mia pa ima štiri leta in je izredno pametne alžaške pasme. Trenirala se je pri organizaciji »Videče oko« v Novem Jerseyu, kjer se vzgajajo splošno znani psi vodniki za slepce. Darbo je prepotoval tako 3400 milj, deloma peš, deloma na motornih vozeh, ki so ga spotoma sprejeli.

Zmeden zemljevid

Geografsko društvo v Rio de Janeiru je s posebno spomenico naprosilo vlado, da bi končno novejšo določila imena brazilskih mest ter prepovedala sedanje neprestane prekršitve. Slednje so postale prava deželna nadloga in povzročajo občutne neprijetike. V zadnjih letih imajo v Braziliji navado imenovati kraje, trge in ulice po posameznih zaslužnih sodobnikih. Ta moda je nedvomno sovjetskega izvora: po izgonu Trockega je bilo črtano njegovo ime tudi na zemljevidu. A v Braziliji pod južnim soncem se je spremenila v nesrečo. Geografsko društvo omenja manjše mesto Fidelio v državi Amazonki, ki se počeni od leta 1924 prekrsti vsako leto na novi Brazilski mestni župani se volijo za leto dni. Meščani so se navadili vsakoletno prekrstiti mesto na čast lanskega županuob njegovi upokojitvi. Zadnji župan je bil vnel za godbo in je prosil, da bi dobilo mesto ime po njegovi priljubljeni operi »Fidelio«. Občinski svet mu je takoj ustregel in prijelil novo ime not. ministrstvu. Pošte, železnice in trgovci so obupani nad temi razmerami.

Naporna služba

Angleško pristanišče Winchelsea je nastavilo še v srednjem veku paznika, ki je moral gledati, ali ne poskuša francoske ladje izkrcati sovražno vojaštvo. Napoleon, ki je zbiral veliko mornarico za napad na Anglijo, je zopet obnovil to storo izročilo. Občinski svet v Winchelseu je takrat sklenil, da »bo stal paznik na obali dokler trajajo Angleški«. Ta sklep velja tudi danes. Sedanj čuvaj Chammy Baden ima sicer majhno plačo, ki znaša samo en in pol funta sterlingov letno. A zato je izjavil londonskim poročevalcem, da mu ne povzroči njegova služba »skoraj nobenega napora«.

Zbirka prašičjih repov

Čudaški nabiralec Basker, ki je dobro prodal svojo trgovino v Chicagu in ima zdaj dosti časa, že več let dnevno obiskuje velikanske mestne klavnice. Kupuje pri mesarjih prašičje repe, ki jih skrbno pregleda in uvrsti v svojo zbirko. — Slednja zavzema več sob in ščite 296.211 deloma posušenih, deloma pa v vinskem cvetu vložjenih repov. Srečen lastnik je posebno ponosen na dva edinstvena repa: eden je 80 cm dolg in drugi je tako debel, kakor roka odraslega moža.

kestru oboo in klarinet in rog od cimbele, tako sem poskušal jaz ločiti šume, ki so sestavljali ta žalostni koncert. Takoj sem odkril visoko brnenje, potem vlak, ki drvi po soteski in tovarniško sireno. Ti instrumenti so namreč dajali takt, nad njimi, pod njimi pa so kakor boben ali trikot vpadali drugi komarji, ki so posnemali majhen električni zvonec, dečka, ki vleče palico čez plot iz latev, moža, ki navija uro, kitajski gong in kuro, ki leže jajca. Ves predor se je tresel od zvokov. Ne da bi pretiraval, lahko zatrjujem, da je bilo nemogoče, da bi človek razumel besede tovariša, ki je tik poleg njega kaj na ves glas zaklical, kadar je bil val brnenja na višku. Ta predstava je trajala kako ur dolgo. Mnogo tednov smo jo slišali vsak dan ob večerni uri.

Noč smo prebili v Santo Corazon, stari jezuitski trdnjavi.

IX. poglavje.

Vsakemu bralcu romanov je znana pisava moža, ki hira, ker nima nikogar, za katerega bi živel. Telesno mu ne manjka nič. Rebra mu hitro ozdrave; noge so mu zdrave, toda smili se sam sebi in ihti v svojih blazinah. Opomore si šele, kadar se dvojica določenih rok približa njegovemu čelu.

V tem položaju je, da povem na kratko, vzhodna Bolivija.

1767 ni bilo med Ognjeno zemljo in med Panamo nobene bogatejše pokrajine, kakor Chiquitos. Bogata je bila v poljedelskem smi-

Krasen skok Amerikana Graberja s palico.

Zlata trdnjava

Petdeset oklopnih vlakov, ki so v teku zadnjih dveh mesecev prevažali zlat zaklad Zedinjenih držav, so zaključili svoja potovanja. Spravili so v celem nad 6 milijard zlat v kovancih in palicah v malo trdnjavo Fort Knox v Kentuckyju. Kraj leži v centru Zedinjenih držav in je določen za zakladnico, ker je po svoji legi najbolj varen pred sovražniki. Vlaki so odhajali v največji skrivnosti. Šteli so po pet oklopnih vagonov, in je vseboval sleherni voz zlata v vrednosti 25 milijonov dolarjev. Seveda so bili vlaki dobro zavarovani. Razen tega so jih spremljali na posebno primerenih krajih za napade vojaški oklopni avtomobili z brzostrelnimi topovi. Sredi trdnjave iz betona in jekla zgrajena dvonadstropna zakladnica je obdana s 6 m širokim jarkom, kamor je napeljana 1 m široka vodovodna cev. Na željo takoj poplavijo okolico in spremeni zakladnico v otok. Poleg je nastanjena stalna posadka, ki šteje več konjeniških in topničarskih oddelkov.

Snažilci naočnikov

Newyorški revni otroci so si izmislili nov zaslužek. Cim zagledajo dobro oblečenega moža z naočniki, se polasljajo njegovih naočal in jih silajno obrisejo s krpico iz jelenove kože. Navadno plačilo za to uslugo znaša 10 centov. Če je dečkom naklonjeno vreme, lahko dobro zaslužijo, štino guvernerju ambarske pokrajine.

A: »Vidiš, prijatelj, navsezadnje sem se tudi jaz naveličal samofarsstva in si poiščal tovarišico.«
 B: »Kaj, oženil si se? Čestitam!«
 A: »To ne, ampak nabavil sem si papigico.«

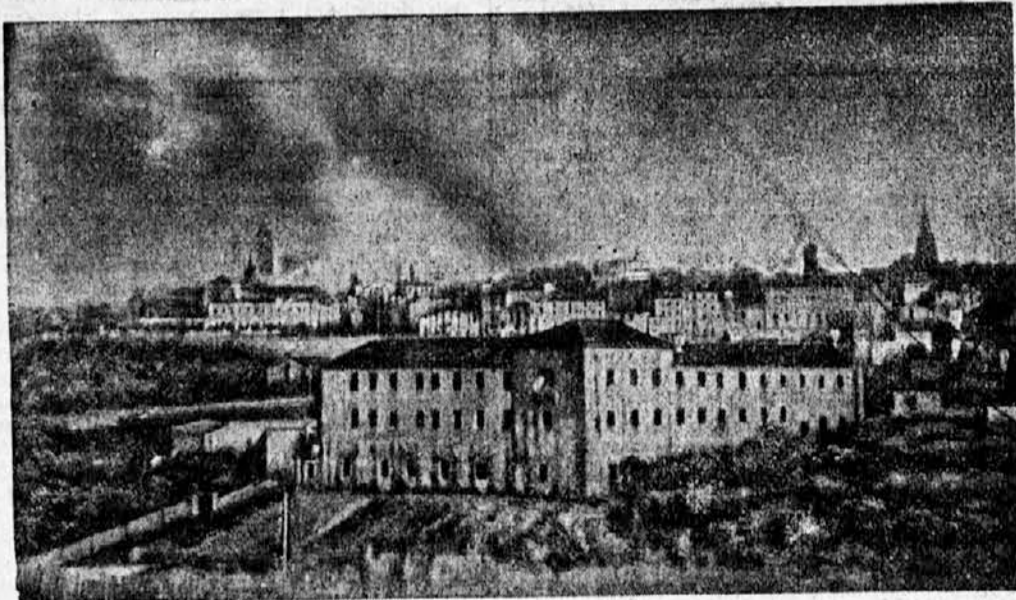
Foto amaterji pozor!

Nudimo Vam po najnižji ceni popolnoma nove krasne foto albume, foto oglične, navadne albume za razglednice ter spominke knjige.

Bogata zaloga Konkurenčne cene

Prodajalna H. Ničman

Ljubljana, Kopitarjeva ulica št. 2

Na Toledo so začele padati bombe, ki so povzročile velik požar na vseh koncih mesta. Uporniška letala napovedujejo svojim pristašem, ki branijo mesto pred rdečimi, skorajšnjo rešitev.

Zeleni pekel

Nestete vrste mnogih visokih, v pravilnih razdaljah zasajenih palm, kakor da rasto po božjem načrtu, je dvigalo iz narosene ravni svoje kronane glave. Kakor peresno okrasje zulujskih bojnikov so molele njihove pahljajoče krone v bledosinje nebo. Rosno zelena zemlja se je lesketala kakor dragulji v jutranji svežini. Dve dolgi uri smo jahali skozi ta osvetojučo drhteči raj.

Polagoma se je pa pozorišče spremenilo.

Široke jase so se stekale okrog nas. Palme so izginjale, sonce je izgubljalo jutranjo svežost in je gorelo ognjeno, kakor gozdni požar.

Stopili smo na indijansko stezo, ki je bila ozka in obokana kakor predor. Bila je vprav dovolj široka, da je puščala tovarno žival skozi. Visoki zeleni zidovi so nas oklepali in so temnili svetlobo. Džungle so izdihavale svojski zamolkel vonj. Z drevja so tropski zajedalci stezali svoje roke. Orhideje in ovijalke in kakteje so grabile po nas, ko smo hodili mimo. Orjaški arasi, modri in rumeni, rdeči in sinji, ki so merili od kljuna do konca repa štiri čevlje, so brezobzirno krožili in vreščali nad našimi glavami. S tem so dajali manjšim papigam, katerih perje se je lesketalo skozi zeleni opaz, slab vzgled. Kuščarji vseh barv so švigali z naglimi enakomernimi gibi ob

vznožju drevja. Začudeno smo se spraševali, ali smo jih sploh zagledali, zakaj ob obeh straneh steze je človek mogel videti komaj nekaj čevljev daleč.

Dan smo prebili brez vode. To je bila naša lastna krivda, ter smo zjutraj ob 9. jezidili mimo potoka in smo ga pustili v upanju, da bomo opoldne spet zadeli na katerega. Toda nismo našli nobenega in smo se zdaj morali pokoriti za svojo lahkomišelnost. Proti večeru pa smo pozabili žejo zaradi čudne prikazni, katero smo pozneje še dostikrat srečali, ki nam pa je bila do tedaj docela tuja.

Se zmeraj smo hodili skozi predor v džungli in gledali, kjer se bo iztekel. Tam za izhodom je padalo sonce kot velika ognjena krogla. Tedaj se je dvignil čuden hrušč. Nenadno se je s kovinskim zvenkom dvignilo brnenje.

Urrio, ki je bil v sedlu zakimal, je prestrašeno planil pokoncu. Čudno zvenenje je začelo valoviti in spet umrlo, potem pa se je pričelo znova, kakor da bi se kdo leno igral okrog dinamama.

»Kaj za boga mora tole biti?« sem vprašal tigrovca.

»Komarji,« je odvrnil z izsušenimi usti.

Da bi se pogovarjali, smo bili preveč žejni. Zato sem se naslonil na svoja mežga in si prizadeval, da bi razumel, kaj brne v svoji zazibalki komarji. Ko sem napeto prisluškoval, sem v divji zmedii glasov razlikoval najmanj 8 različnih. Kakor razloči glasbenik v or-